

Kemal Tahir'in *Bir Mülkiyet Kalesi* Romanında Aile Sistemi, Tarihsel Zaman ve Çocukluğun İnşası: Mülkiyet, Baba Otoritesi ve Gelişimsel Kırılganlık

The Family System, Historical Time, and Construction of Childhood
in Kemal Tahir's *Bir Mülkiyet Kalesi*: Property, Paternal Authority,
and Developmental Vulnerability

Tolga YILDIZ*

*Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: tolga.yildiz@istanbul.edu.tr

ÖZ Bu makale, Kemal Tahir'in *Bir Mülkiyet Kalesi* romanını gelişimsel psikoloji, aile sistemleri teorisi, bioekolojik yaklaşım ve anlatı psikolojisi çerçevesinde okumaktadır. Temel iddia, romanda mülkiyetin ekonomik bir nesnenin sınırlarını aşarak aile kaygısını düzenleyen, baba otoritesini örgütleyen, sınıfsal haysiyeti savunan ve tarihsel kırılma koşullarında çocukluğu biçimlendiren sembolik-ilişkisel bir mekanizma olarak işlediğidir. Mahir Efendi, Canseza, Murat ve Cemal'den oluşan aile, Osmanlı çözülüşü, savaş, işgal, hukuki belirsizlik, himaye ilişkileri, sınıfsal kırılganlık ve erken Cumhuriyet dönüşümünün basınçları altında yaşayan bir duygusal sistem olarak ele alınmaktadır. Çalışma, teori güdümlü nitel vaka analizini, yorumlayıcı yakın okumayı, anlatı psikolojisini, fenomenolojik duyarlılığı ve refleksif tematik analizi bir araya getirir. Analiz, mülkiyetin ruhsal ve ahlaki dayanak işlevini, ev/kale imgesinin güvenlik paradoksunu, Mahir Efendi'nin kırılgan baba otoritesini, Canseza'nın görünmez duyguyu emeğini, Murat ile Cemal'in farklı çocukluk konumlarını, hane içinde kurulan politik-ahlaki kavramları, zanaat, oyun, mizah ve ikincil figürlerin dayanıklılıktaki rolünü ve yangının aile mitini çözen işlevini tartışır. Makale, Kemal Tahir'in toplumsal gerçekliğini aile hayatının mikropolitikliği içinden yeniden okumayı önerir.

ABSTRACT This article offers a developmental and family-systems reading of Kemal Tahir's *Bir Mülkiyet Kalesi* (A Fortress of Property) arguing property in the novel to exceed its economic meaning and work as a symbolic-relational mechanism that regulates family anxiety, organizes paternal authority, defends class dignity, and shapes childhood under historical rupture. The household formed of Mahir Efendi, Canseza, Murat, and Cemal is read as a living emotional system exposed to the late Ottoman dissolution, war, occupation, legal uncertainty, patronage, class vulnerability, and the early Republican transition. Methodologically, the article combines theory-driven qualitative case analysis, interpretive close reading, narrative psychology, phenomenological sensitivity, and reflexive thematic analysis. The analysis discusses property as a psychic and moral anchor; the house/fortress image as a security paradox; Mahir Efendi's fragile paternal authority; Canseza's invisible emotional labor; Murat and Cemal's differentiated childhood positions; the formation of political and moral concepts in the household; the role of craft, play, humor, and secondary figures in resilience; and the fire as the collapse of the family myth. The article reads Kemal Tahir's social realism through the micropolitics of family life, where property, care, debt, dignity, gender, and childhood become tightly entangled.

Anahtar Kelimeler

Kemal Tahir • Bir Mülkiyet Kalesi • aile sistemleri teorisi • bioekolojik model • tarihsel travma ve ebeveynlik • ebeveynleşme

Keywords

Kemal Tahir • Bir Mülkiyet Kalesi • family systems theory • bioecological model • historical trauma and parenting • parentification

Yıldız, T. (2026). Kemal Tahir'in *Bir Mülkiyet Kalesi* romanında aile sistemi, tarihsel zaman ve çocukluğun inşası: Mülkiyet, baba otoritesi ve gelişimsel kırılganlık. *Kemal Tahir Çalışmaları*, 1, 237-262. <https://doi.org/10.65552/ktc.2026.1.2.001>

EXTENDED ABSTRACT

This article examines Kemal Tahir's *Bir Mülkiyet Kalesi* (A Fortress of Property) through developmental psychology, family systems theory, and bioecological and narrative approaches in order to understand how family life is reorganized under the conditions of historical rupture, as well as how childhood is constituted within these conditions. Rather than treating the novel as a mere literary representation of a by-gone social world, the article approaches it as a dense interpretive field in which war, imperial dissolution, occupation, legal uncertainty, class vulnerability, patronage, migration, debt, and social transition are translated into everyday family processes. At the center of this inquiry is the household formed of Mahir Efendi, Canseza, and their children, Murat and Cemal. The family is read not as a collection of isolated fictional individuals but as an emotional system shaped by anxiety, role distribution, symbolic investment, intergenerational transmission, and the search for continuity in a destabilized world.

The study's central claim is that property in the novel exceeds its economic meaning to become a regulatory principle that provides the family with ontological security. Mahir Efendi's ideal of the stone masonry house, which is imagined to be a fortress, functions as a family myth. It gathers the family around a shared horizon of safety, dignity, permanence, and social recognition yet also constricts emotional circulation and harshens the domestic atmosphere over time. The house is therefore not simply a shelter or an asset but becomes the material form of a deeper wish to secure continuity in a world marked by dispossession, humiliation, and uncertainty. In this sense, the novel reveals the psychodynamics of a small property. What is at stake is not accumulation in a capitalistic sense but the desire for a place in the world, a defense

against displacement, and a way of containing collective and familial anxiety.

Methodologically, the article is designed as an interpretive qualitative reading that brings narrative psychology into conversation with theory-driven case study and a phenomenologically sensitive textual analysis. The novel is not treated as a transparent empirical document nor as a clinical case record. Psychological concepts are used not to diagnose the fictional characters but to illuminate the relational tensions that are built into the narrative. The 2022 Ketebe edition of *Bir Mülkiyet Kalesi* serves as the primary textual basis, while page references to the 2011 İthaki edition are retained where direct textual evidence and earlier notes are cited, with both editions being read together for textual continuity. Braun and Clarke's (2019) reflexive thematic analysis guides the analytic process, allowing themes to emerge through the interaction between theoretical orientation and textual detail. The coding strategy combines deductive concepts drawn from family systems theory, Bronfenbrenner's bioecological model, life-course theory, attachment theory, resilience studies, and sociocultural developmental thought with more text-specific categories such as the passion for the stone house, the masculine burden of property, the morality of the toolkit, the playfulness of political language, the affective narrowing of the domestic sphere, and the spatialization of emotional regulation.

The findings show the novel to portray family life as a system reorganized under historical pressure. First, property functions as a psychic anchor, with Mahir Efendi's longing for a stone house being inseparable from insecurity, class humiliation, debt, labor, and the fear of remaining permanently vulnerable to the will of others. The dream of owning property becomes a means of

converting precarious existence into durable form, yet this symbolic investment produces a paradox. The house protects but also constricts. As domestic space becomes sacralized, flexibility diminishes, and the home begins to resemble a museum of safety rather than a living environment. The article therefore reads the house/fortress as a security paradox: The very structure built to ward off dissolution may intensify rigidity and emotional suffocation.

Second, the article demonstrates the desire for small property to be inseparable from class mobility, craft, patronage, and masculine dignity. Mahir Efendi's ascent does not follow the logic of entrepreneurial individualism; instead, his path moves through manual skill, recognition, palace-connected patronage, and finally the aspiration to property. The house becomes the materialization of honor, social placement, and paternal credibility. To be looked down upon is not merely an economic injury in his world but a wound to personhood and manhood. Property thus stabilizes not only class position but also a fragile sense of self.

Third, the article reads the novel through Bronfenbrenner's bioecological model and shows how large-scale historical processes enter the household through everyday interactions. War, political collapse, occupation, legal uncertainty, and the withdrawal of institutional protection do not remain at the macro level. Instead, they seep into caregiving, discipline, emotional tone, the father's vigilance, the mother's strain, the quality of bread, the silence at the table, Murat's responsibilities, and the ordinary rhythm of the household. The so-called private sphere is continuously restructured by historical transition.

Fourth, Murat's early maturity is interpreted as a functional adaptation rather than a fixed personality trait. His apparent precocity is read through parentification, where he begins to carry family anxiety, monitor his father's emotional state, absorb his mother's tension, and align his wishes with the family's larger strug-

gle. He is not reduced to a passive victim, however. Murat observes, interprets, plays, mishears, reconstructs, and actively participates in meaning-making. His early maturity is double-edged: It is competence and adjustment, as well as a burden and loss.

Fifth, the article argues the novel to offer a rich account of concept development in childhood. Large ideological terms such as Bolshevism, property, justice, and homeland do not enter Murat's world as abstract doctrines but are mediated through the concrete arrangements of family life (i.e., rent, ownership, sharing, paternal anger, class shame, workshop discipline, and the emotional economy of the household). Drawing on Vygotskian sociocultural theory, the study suggests Murat to internalize ideology not through formal explanation but through lived relational structures. He does not merely misunderstand adult concepts but reconstructs them within the scale of his own experience. The repeated childish handling of a word such as Bolshevik (Bolşevik) reveals how a heavy political term can be transformed into sound, rhythm, play, curiosity, and a child-sized version of historical fear.

Finally, the article reconsiders resilience. Resilience in *Bir Mülkiyet Kalesi* does not appear as inner toughness or heroic individuality but emerges as a relational, contextual process supported by craft, humor, play, workshop culture, secondary attachment figures such as Adil Usta, and the sustaining routines of everyday life. Mahir Efendi's toolbox is especially important here. If the house symbolizes permanence, the toolbox symbolizes the capacity to rebuild. Craft knowledge, manual skill, and the ability to begin again offer another kind of security, one that may prove more durable than property itself. The article concludes the novel's deepest developmental insight to lay here: Safety may be sought in walls, but endurance often resides in relational labor, practical skill, and the human capacity to reassemble life after rupture.

Kemal Tahir'in *Bir Mülkiyet Kalesi* Romanında Aile Sistemi, Tarihsel Zaman ve Çocukluğun İnşası: Mülkiyet, Baba Otoritesi ve Gelişimsel Kırılganlık

Aileyi anlamaya çalışan her disiplin, sonunda aynı dirençli malzemeyle karşılaşır: gündelik hayat. Bir ailenin derin mantığı çoğu zaman büyük sözlerden çok dışarıdan bakıldığında sıradan görünebilecek küçük sahnelerde taşınır. Sofrada sessizliğin ağırlaştığı o kesin an, çocuğun konuşmadan önce yüzünü kime çevirdiği, evde neredeyse dokunulmaz hale gelmiş bir nesne, adlandırılmadan işleyen bir iş bölümü, kapanan bir kapının aynı anda birkaç bedeni geren tonu... Bu ayrıntılar, ailenin neden ayrı bireylerin toplamı olarak anlaşılamayacağını gösterir. Aile hayatı, tekrar eden düzenleme örüntüleri, sessiz anlaşmalar, duygulanımsal kodlar, rol dağılımları ve kuşaklar boyunca taşınabilen sadakat biçimleriyle örgütlenir.

Aile sistemleri teorisi tam da bu noktada kritik hale gelir. Bowen'ın (1978) duygusal sistem, benliğin farklılaşması ve kuşaklar arası aktarım anlayışı, aileyi sabit roller kümesi olarak okumaz; kaygı, koruma, öfke, yükümlülük ve bağlanmanın hareketli bir alanı olarak görmemizi sağlar. Minuchin'in (1974) yapısal aile terapisi ise sınırların, alt sistemlerin, ittifakların ve koalisyonların önemini açığa çıkarır: Hangi ilişkiler yakınlık üretir, hangileri daraltıcı hale gelir, hangi esneklik biçimleri yaşamı sürdürür, hangi katılıklar sistemi kırılganlaştırır? Bağlanma teorisi bu tabloya bedensel ve duygulanımsal bir derinlik ekler. Tekrarlanan bakım örüntüleri, çocuğun güvenlik duygusunu, dünyanın öngörülebilir olduğuna dair temel hissini ve korkudan sonra toparlanma kapasitesini biçimlendirir (Bowlby, 1982). Bu açıdan aile sevgi ve yakınlığın özel alanı olmanın ötesine geçer. Kaygının dağıtıldığı, utancın yerleştirildiği, duygusal tamponlama görevlerinin paylaşıldığı ve bazı üyelerin bütün sistemi sessizce düzenlediği canlı bir ilişkisel düzendir.

Bu bakış, “vaka”dan ne anladığımızı da değiştirir. Vaka, tek bir olaya, kriz raporuna ya da belirti listesine indirgenemez. Daha derin yapıyı görünür kılan şey, olayların birbirine nasıl bağlandığı, benzer duygulanımsal çekirdeklerin farklı sahnelerde nasıl yeniden belirdiği ve aynı gerilimin değişik nesneler etrafında nasıl geri döndüğüdür. Bir ailede aynı temel korku, para, ev, okul, hastalık, namus, miras, iş ya da borç üzerinden sahnelenebilir. Dışarıdan bakıldığında bunlar ayrı meseleler gibi görünebilir. Sistemik açıdan ise aynı ilişkisel örgütlenmenin farklı yüzleri olabilir. Bu nedenle vaka, ne olduğu kadar tekrarın biçimiyle de anlaşılır. Romanın gelişimsel psikoloji, aile çalışmaları ve sosyal bilimler için özel değer kazandığı yer de burasıdır. Roman tekrarların ritmini bize yakalatabilir. Bunu resmî belgelerin dilinden ziyade bakışlar, yarım kalmış cümleler, aşırı korunan nesneler, tekrarlayan korkular ve yaşından fazla tetikte hale gelen çocuklar aracılığıyla yapar.

Gelişimsel psikoloji de aynı ihtiyatı gerektirir. Karakterler “otoriter baba,” “fedakâr anne” ya da “erken olgunlaşmış çocuk” olarak sabitlenemez. Gelişim zaman içinde bükülür.

Yaşam seyri yaklaşımı, davranışı tarihsel dönemler, kurumsal düzenlemeler, sınıfsal geçişler ve ilişkisel örüntüler içinde yorumlamaya çağırır (Elder, 1998). Erken güvensizlik daha sonra denetim ihtiyacına dönüşebilir. Çocuklukta üstlenilen bakım yükleri yetişkinlikte aşırı sorumluluk olarak sürebilir. Yoksulluk ve aşağılanma, kişiyi mülkiyet, düzen, statü ya da baba buyruğu etrafında sertleşmiş savunmalara yöeltebilir. Bu nedenle güvenlik, utanç, öfke, kayıp, dayanıklılık ve kırılganlık tek başına anlık duygular gibi ele alınamaz. Bakım ilişkileri içinde şekillenen, tarihsel basınç altında yeniden örgütlenen, bazen kuşaklar arasında aktarılan ve yeni toplumsal koşullarda dönüşen uzun süreli yapılarıdır.

Edebiyat ile psikoloji arasındaki ilişki de bu çerçevede düşünülmelidir. Romanı klinik görüşmenin, sosyal hizmet raporunun ya da etnografik alan notunun yerine koyamayız. Yine de bunların hepsiyle akraba sayılır, çünkü her biri insan deneyimini anlatsal bir form içinde kavramaya çalışır. Klinik görüşmede tekrar eden, yer değiştiren, kaçınılan ya da metafora yoğunlaşan şey, açıkça söylenen kadar anlamlı olabilir. Etnografik gözleminde bir sahnenin ritmi ve atmosferi, görünür davranış kadar önem taşıyabilir. Roman da bu bölgede çalışır. İnsanın aileyle, tarihle, nesnelerle, sınıfla ve benlikle ilişkisi içinde nasıl örgütlendiğini görünür kılar. Roman ham veri sunmaz. İnsan deneyimine estetik bir form kazandırır. Ses, sessizlik, tekrar, gündelik ayrıntı, davranış örüntüleri, çatışma döngüleri ve aşırı duygusal yük taşıyan nesneler, romanın psikolojiye açıldığı başlıca kapılardır. Bu noktada Bruner (1986; 1990) ve Geertz (1973) yol göstericidir. Burada kurmaca hakikatten kaçış anlamına gelmez. İç dünya ile dış dünya arasındaki hareketin görünür hale geldiği formlardan biridir.

Kemal Tahir'in *Bir Mülkiyet Kalesi* romanı böyle bir okuma için özellikle zengindir. İlk bakışta roman, geç Osmanlı'dan erken Cumhuriyet'e uzanan geniş bir tarihsel dönüşümü anlatıyor gibidir. Yüzeyde savaş, siyasal dönüşüm, sınıfsal hareketlilik, mahalle hayatı, emek, zanaat, borç, himaye ilişkileri ve kadim bir toplumsal düzenin çözülüşü vardır. Fakat bu tarihsel alanın içinde daha sessiz bir hikâye ilerler: Bir ailenin tutunacak bir yer bulmaya çalışma hikâyesi. Başlangıçta bu yer somut bir evdir. Ancak zamanla ev, taşın, duvarın, tapunun ve mülkün sınırlarını aşar. Haysiyetin bedeni, geleceğin vaadi, babalığın maddi direği, görünmez anne emeğinin alanı ve çocukluğun ilk kavramsal haritası haline gelir.

Bu makalenin ana sorusu bu nedenle şudur: *Bir Mülkiyet Kalesi*'nde mülkiyet, aile sistemi, tarihsel zaman ve çocukluğun inşası nasıl birbirine bağlanır? Analize üç alt soru yön vermektedir. Birincisi, ev/kale imgesi aile içinde hangi duygusal ve ilişkisel işlevleri üstlenir? İkincisi, Mahir Efendi'nin baba konumu ve Canseza'nın bakım emeği Murat ile Cemal'in gelişimsel dünyalarını nasıl biçimlendirir? Üçüncüsü, roman tarihsel krizi hane içindeki kavramlara, rollere, kaygılara ve çocukluk deneyimine nasıl tercüme eder?

Bu sorular makaleyi Kemal Tahir çalışmaları ile gelişimsel psikolojinin kesişimine yerleştirir. Kemal Tahir üzerine yapılan çalışmalar çoğu zaman tarih, devlet oluşumu, sınıf ilişkileri, Osmanlı toplumsal mirası ve Türkiye toplumunun yapısal özgüllüğü üzerinde durmuştur. Kayalı (2010) ve Moran (2016) bu vurgunun güçlü örneklerini sunar. Bu vurgu anlaşılırdır. Kemal Tahir, bireysel kaderleri büyük tarihsel süreçlerden ayırmayı reddeden bir romancıdır. Karakterleri tarihsel havanın dışında nefes almaz. Fakat bu tarihsel hava, karakterlerin üzerine dışarıdan bastıran soyut bir güç olarak işlemez. Eve girer. Sofranın diline karışır. Babanın sessizliğinde, annenin yorgunluğunda, çocuğun diline takılan kelimelerde, borç ilişkilerinde, atölye disiplinde, mahalle söylentisinde ve mülke bağlanan korkularda görünür olur. Kemal Tahir'in toplumsal gerçekçiliğini aile hayatının mikropolitliğiyle birlikte okumak, onun roman dünyasının görece az incelenmiş bir boyutunu açığa çıkarır.

Bu makalenin katkısı tam da burada yer alır. *Bir Mülkiyet Kalesi*, ilişkisel örüntüleri kavram düzeyinde bırakmayıp sahnelenmiş, bedenselleşmiş ve tekrar eden bir deneyim olarak sunduğu için seçilmiştir. Görünmez bakım emeği, güç, utanç, sadakat, kuşaklar arası aktarım, sınıfsal hareketlilik, küçük mülkiyet arzusu, erkeklik ve çocukluğun yüklenmesi tek bir mekân etrafında birbirine örülür. Roman, sosyal hizmet açısından bakım emeğinin ve barınma güvencesizliğinin ekonomisini görünür kılar. Sosyoloji açısından sınıfsal hareketliliğin, himaye ilişkilerinin, kurumsal çözülmenin ve mahalle hayatının haneye nasıl girdiğini gösterir. Psikoloji açısından kaygının bir nesneye, aile mitine ve gelecek imgesine nasıl bağlandığını açar. Psikiyatri açısından tarihsel travma altında sertleşen savunma düzenekleri ile bir ailenin ayakta kalma stratejileri arasındaki ince geçişi görünür kılar. Aile danışmanlığı açısından ise sınırların, rollerin, ittifakların, koalisyonların ve görünmez sorumlulukların karmaşık bir sahnesini sunar. Romanın değeri, insan davranışının sonuçlarından çok ilişkisel süreçlerin mantığını ve tekrarını gösterebilmesindedir.

Romanın adı bile bu yorum yolunu açar. Mülkiyet ve kale yan yana geldiğinde, sahip olmak ve korunmak, yerleşmek ve savunmak, güvenlik ve kapanma aynı imgenin parçaları haline gelir. Mülkiyet romanda bu çift yapı içinde işler. Mahir Efendi için ev, emeğin maddi karşılığı, sınıfsal haysiyetin görünür biçimi, çocuklara bırakılacak bir gelecek ve dünyanın belirsizliğine karşı mikro bir savunmadır. Fakat aynı savunma, aile üyelerinin üzerine ağır bir yük de bindirir. Ev sembolik olarak büyüdükçe kaygı da onunla birlikte büyür. Borç, korku, otorite, erkeklik, fedakârlık ve çocuklara yüklenen beklentiler güvenlik arzusunun üstüne toplanır.

Bu nedenle roman gelişimsel psikoloji açısından özellikle verimlidir. Çocukluk, bireysel olgunlaşmanın düz bir çizgisi olarak görünmez. Tarihsel, ekonomik ve ailevi gerilimler içinde oluşan bir konum olarak ortaya çıkar. Murat ve Cemal aynı hanenin çocuklarıdır.

Fakat o haneyi aynı biçimde yaşamazlar. Murat ailenin gelecek vaadini daha yoğun sırtlar. Cemal aynı sistem içinde başka bir zamansal ve duygusal konuma yerleşir. Bu fark, gelişimsel açıdan temel bir noktayı işaret eder: Aynı ev, aynı anne-baba ve aynı tarihsel an her çocukta farklı deneyimler doğurabilir. Her çocuk dünyaya aile sistemi içindeki farklı bir ilişkisel konumdan bakar.

Bu makale romanı klinik vaka dosyası gibi ele almaz. Amacı Mahir Efendi'ye, Canseza'ya, Murat'a ya da Cemal'e tanı koymak yerine romanın ilişkisel örgüsünü görünür kılmaktır. Edebî metnin inceliği, karakterler tanısal ya da tipolojik kategorilere sıkıştırıldığında kaybolacaktır. Psikolojik kavramlar burada romanın ilişkisel ve gelişimsel dokusunu daha görünür kılan analitik mercekler olarak kullanılmaktadır. Aile sistemleri teorisi, bioekolojik gelişim modeli, yaşam seyri yaklaşımı, bağlanma teorisi, dayanıklılık çalışmaları ve sosyokültürel gelişim perspektifleri farklı katmanları aydınlatır: hane içi roller, bakım emeği, kuşaklar arası kaygı, kavram gelişimi, tarihsel olayların aile hayatına girişi ve mülkiyetin sembolik işlevi.

Bir Mülkiyet Kalesi'nin metinsel statüsü de özel bir dikkat gerektirir. Roman güçlü bir biyografik yoğunluk taşır ve Kemal Tahir'in ölümünden sonra yayımlanmıştır. Bu durum, romanı yazarın hayatını olduğu gibi yansıtan şeffaf bir belgeye dönüştürmez. Aynı zamanda metnin biyografik ve tarihsel ağırlığını görmezden gelmek de doğru olmaz. Daha dikkatli yol, yazar benliği, metin ve okur arasındaki ilişkiyi dinamik bir alan olarak ele almaktır. Psikolojik ve sosyal bilimsel okuma, metni ne biyografiye indirgediğinde ne de tarih ve öz-anlatıdan bütünüyle kopardığında verimli olur. Tamamlanmamış ya da ölüm sonrası yayımlanmış metinlerde savunmalar daha zayıf, yaralar daha görünür olabilir. Bu ihtimal, anlatının taşıdığı duygusal ve tarihsel basıncı ciddiye alan bir okuma etiği gerektirir.

Teorik Çerçeve

Bu makalenin teorik çekirdeği, aileye sistemik bakışa yaslanır. Aile sistemleri teorisi, aile hayatının bireysel özellikleri yalıtılarak anlaşılamayacağını savunur. Bir babanın, annenin ya da çocuğun davranışı, karşılıklı düzenlenme, kuşaklar arası hikâyeler, rol dağılımları, sınırlar, ittifaklar ve tekrar eden krizler tarafından biçimlenir. Bowen (1978), Cox ve Paley (1997) ve Minuchin (1974) bu sistemik çerçeveyi destekler. *Bir Mülkiyet Kalesi*'nde Mahir Efendi'nin otoritesi, Canseza'nın bakımı, Murat'ın erken olgunluğu ve Cemal'in farklılaşmış konumu, ayrı kişilik özelliklerinden çok hane içi örgütlenmenin parçaları olarak daha iyi anlaşılacaktır.

Homeostaz kavramı bu bağlamda özellikle kullanışlıdır. Aile sistemleri teorisinde homeostaz, sistemin değişen koşullar altında dengesini koruma çabasına işaret eder. Fakat denge

huzur anlamına gelmek zorunda değildir. Bir aile dengeyi, kaygıyı bir üyeye yükleyerek, başka bir üyenin duygusal tamponlamasına yaslanarak, baba denetimini artırarak ya da bir çocuğu aile projesinin taşıyıcısına dönüştürerek de koruyabilir. *Bir Mülkiyet Kalesi*'nde ev/kale böyle bir homeostatik merkez olarak işlev görür. Aileyi bir arada tutar, bunu yaparken yükü üyeler arasında eşitsiz biçimde dağıtır.

Bioekolojik model bu okumaya başka bir katman ekler. Bronfenbrenner ve Morris'e (2006) göre gelişim, iç içe geçmiş sistemlerdeki yakın süreçler aracılığıyla ortaya çıkar. Çocuğun evi, ebeveynlerin işi, mahallesi, sınıfsal konumu, kurumsal düzenlemeler ve tarihsel dönem gelişimin parçası haline gelir. Bu çerçevede, romandaki çocukluğu bireysel psikolojiye indirgmeden okumayı mümkün kılar. Murat'ın gelişimsel dünyası, Mahir Efendi'nin zanaatından, Canseza'nın duygu emeğinden, mülkiyet kaygısından, mahalle ilişkilerinden, hukuki belirsizlikten ve eve giren politik dilden ayrı düşünülemez. Bioekolojik açıdan savaş, imparatorluğun çözülüşü, işgal ve hukuki belirsizlik makro düzeye, himaye ilişkileri, iş ilişkileri, gelir, barınma ve statü ekzo düzeye; yemekler, bakım, disiplin, kardeş oyunları, kulak misafiri olunan konuşmalar, atölyeye katılım ve ebeveyn tonu mikro düzeye aittir. Romanın gücü, bu düzeylerin ayrı kalmadığını göstermesindedir. Bunlar sürekli birbirine geçer.

Yaşam seyri yaklaşımı ise tarihsel zaman ile bireysel gelişim arasındaki ilişkiyi daha da belirginleştirir. Elder (1998), insanların gelişim yollarının tarihsel olaylar, kuşak konumu, aile geçişleri ve zamanlama tarafından biçimlendiğini vurgular. *Bir Mülkiyet Kalesi*'nde savaş, borç, yangın, sınıfsal hareketlilik, himaye, kurumsal çözülme ve politik çalkantı kişisel hikâyelere dışarıdan eklenen olaylar gibi işlemez. Aile hayatının iç dokusunu dönüştürür. Hane, tarihsel zamanın küçük bir hücresi haline gelir.

Ontolojik güvenlik kavramı da merkezi önemdedir. Giddens (1991), bu kavramı insanın dünyayı sürekli, anlaşılır ve öngörülebilir deneyimleme ihtiyacını anlatmak için kullanır. Dupuis ve Thorns (1998), ev sahipliğinin modern toplumlarda bu güvenlik arayışıyla derinden bağlantılı hale gelebileceğini gösterir. Ev, barınma sağlamanın ötesine geçer. İnsanlara kim olduklarını, nereye ait olduklarını, geleceği nasıl hayal ettiklerini ve sorumlu hissettikleri kişileri nasıl koruduklarını anlatır. Mahir Efendi'nin ev arzusu da bu süreklilik arayışı içinde şekillenir. Ev, "buradayız, yerimizden edilmedik, geleceğimiz var" demenin maddi bir yolu olur.

Bununla birlikte *küçük mülkiyet*, dar anlamda kapitalist birikimle karıştırılmamalı. Mahir Efendi'nin dünyasında mülkiyet öncelikle soyut yatırım ya da girişimci genişleme mekanizması gibi işlemez. Şehirde yer edinmenin, hor görülmekten kurtulmanın, yoksulluğa ve köylülüğe bağlanan aşağılanmalardan uzaklaşmanın, çocuklara bir sonraki basa-

mağı açmanın yoludur. Mülkiyet zanaat, tanınma, himaye ve haysiyetle bağlantılıdır. Bu yüzden hem meşru hem tehlikelidir. Meşrudur, çünkü gerçek bir kırılmalı deneyimine cevap verir. Tehlikelidir, çünkü güvenlik umudu, duygulanımsal dolaşımı kısıtlayan katı bir aile mitine dönüşebilir.

Bağlanma teorisi ve Winnicott'ın psikanalitik düşüncesi, bakım boyutunu açıklığa kavuşturur. Bowlby (1982), güvenliğin gelişiminde tekrar eden bakım örüntülerinin rolünü vurgular. Winnicott'ın (1965; 1971) *sarıp sarmalayan çevre* ve *geçiş alanı* düşünceleri, çocuğun büyümesini, oynamasını, sembolleştirmesini ve hayal kırıklığını taşımasını mümkün kılan duygusal zemini öne çıkarır. Canseza'nın bakımı bu çizgide okunabilir. O tutar, emer, yumuşatır ve tercüme eder. Fakat bu bakım romantize edilmemelidir. Toplumsal cinsiyetli emek ve eşitsiz duygusal sorumluluk tarafından biçimlenir. Benzer biçimde oyun ve atölye hayatı da çocuğun yetişkin dilini, korkuyu ve tarihsel basıncı daha taşınabilir bir forma dönüştürebildiği geçiş alanları olarak düşünülebilir.

Kohut'un (1971) *kendilik nesnesi* kavramı, Mahir Efendi'nin evle ilişkisini okumak için sınırlı ama aydınlatıcı bir imkân sunar. Ev bir nesneden fazlası haline gelir. Onun tutarlılık duygusunu, baba olarak değerini ve erkeklik haysiyetini destekler. Ev tehdit edildiğinde mülkiyetle birlikte baba kendiliğinin zemini de sarsılır. Bu okuma Mahir Efendi'yi psikanalitik terminolojiyle tanılamayı gerektirmez. Kavram, mülkiyetin yerine getirdiği psikolojik işi görünür kılar.

Sosyo-kültürel gelişim teorisi, romandaki kavram gelişimini anlamak için vazgeçilmezdir. Vygotsky'ye (1978) göre çocuklar düşünmeyi toplumsal olarak örgütlenmiş pratikler ve kültürel araçlar aracılığıyla geliştirir. Sözcükler, aile konuşmaları, gündelik rutinler ve yetişkinlerin dünyayı adlandırma biçimleri çocukların düşüncesini şekillendirir. Rogoff (2003) ve Cole (1996) da kültürel etkinliklere katılımı vurgular. Murat, ev, borç, yoksulluk, zenginlik, adalet, devlet, vatan ve “Bolşevik” gibi sözcüklerle soyut kavramlar halinde karşılaşmaz. Bu sözcükler onun dünyasına duygusal olarak yüklü toplumsal işaretler halinde girer. Bunları yetişkinlerin tonunda, sınıfsal aşağılanmada, babanın öfkesinde, şakalaşmada, korkuda ve hane düzeninin maddiliğinde duyar. Böylece kavram gelişimi duygulanımsal hayattan ayrılamaz. Bu anlamda kavramlar içsel zihinsel mülkler olarak düşünülemez, pratikler, normlar, kamusal anlamlar ve ilişkisel koordinasyon içinde oluşur (Yıldız, 2025, 2026).

Son olarak dayanıklılık çalışmaları, romanı kırılmalıyla sınırlı bir okumanın dışına çıkarır. Masten (2014), dayanıklılığı gündelik uyum sistemlerinde köklenen “sıradan sihir” olarak tarif eder. Walsh (2016), aile dayanıklılığını ortak anlam, esneklik, bağlılık ve iletişim üzerinden düşünür. Ungar ve arkadaşları (2021; Ungar ve Theron, 2020) dayanıklılığı içsel

sertlikten çok kültürel anlamlar, sosyal kaynaklar ve bağlamsal imkânlarla desteklenen çok sistemli bir süreç olarak kavrar. *Bir Mülkiyet Kalesi* bu ikili hareketi içerir. Aile dayanır. Fakat dayanma araçları bazen üyeleri daha fazla yük altında bırakır. Ev dayanıklılığın kaynağı olabilir. Ancak kırılğanlığın merkezi haline de gelir. Zanaat, takım zembili, atölye kültürü, mizah, oyun, lakaplar, ikincil ilişkisel figürler ve yeniden başlayabilme kapasitesi daha sessiz ve esnek dayanıklılık kaynakları olarak belirir.

Yöntem

Bu çalışma, *Bir Mülkiyet Kalesi* romanını teori güdümlü nitel vaka analizi olarak okumaktadır. Temel yöntemsel eksen yorumlayıcı yakın okumadır. Yakın okuma, metindeki sahneleri, nesneleri, tekrarları, konuşma örüntülerini, duygusal atmosferleri ve ilişkisel düzenleri izlemeyi sağlar. Anlatı psikolojisi, fenomenolojik duyarlılık ve refleksif tematik analiz bu ana eksen destekler. Anlatı psikolojisi, yaşam hikâyelerinin zaman, kimlik ve aile belleği içinden nasıl örgütlendiğini açıklamaya yardım etmiştir. Fenomenolojik duyarlılık, ev, borç, korku, bakım, haysiyet ve çocukluğun yaşantısal yoğunluğunu izlemeyi mümkün kılmıştır. Refleksif tematik analiz ise tekrar eden anlam örüntülerinin sistematik biçimde belirlenmesini ve düzenlenmesini sağlamıştır (Braun ve Clarke, 2006, 2019).

Çalışmanın veri kaynağı Kemal Tahir'in *Bir Mülkiyet Kalesi* romanıdır. 2022 Ketebe baskısı temel metinsel dayanak olarak alınmıştır. 2011 İthaki baskısı ile 2022 baskısı metinsel süreklilik açısından karşılaştırılarak gözden geçirilmiştir (Tahir, 2011, 2022). Roman edebî bir metin olarak ele alınmıştır. Psikolojik kavramlar, kurmaca karakterleri tanılamak niyetiyle kullanılmamıştır. Romanın biyografik yoğunluğu ve ölüm sonrası yayımlanmış olması akıldaki tutulmuştur. Ancak bu durum metni yaşam belgesine indirgemek için kullanılmamıştır. Mahir Efendi, Canseza, Murat ve Cemal, yazarın şeffaf psikolojik izdüşümleri olarak okunmamıştır. Aynı zamanda metnin deneyimsel yoğunluğu, içinden çıktığı tarihsel dünya ile ilişkisi içinde anlaşılmaya çalışılmıştır.

Analiz, romanın duygusal ve anlatı merkezine, yani Mahir Efendi, Canseza, Murat ve Cemal'den oluşan çekirdek aileye odaklanmaktadır. Bu sınırlama bilinçli bir tercihtir. Aile, romanın şu temel meselelerinin hem konusu hem taşıyıcısıdır: mülkiyet, güvenlik, sınıfsal hareketlilik, süreklilik ve tarihsel kırılma. Akrabalar, komşular, ustalar, okul çevresi, saray bağlantıları ve iş ilişkileri, eşit analitik ağırlığa sahip bağımsız karakter kümeleri olarak ele alınmamıştır. Bunlar merkezî aile sisteminin sınırlarını geren, tehdit eden ya da destekleyen ekolojik baskı ve destek alanları olarak okunmuştur.

Analitik süreç üç döngüde ilerlemiştir. İlk döngüde betimsel kodlar belirlenmiştir: *ev, ka-gir ev, mülkiyet, tapu, takım zembili, zanaat, borç, saray bağlantısı, himaye, yangın, baba buyruğu, anne sessizliği, çocuk konuşmaları, politik kelime dağarcığı, mahalle, göç, kayıp,*

sınıfsal utanç, baysiyet, sofrası, okul yolu, ekmek, atölye, şaka, hor görülme ve köylülüğe bağlanan aşağılanmadan çıkma. İkinci döngüde bu betimsel kodlar ilişkisel kodlara dönüştürülmüştür: *homeostaz, sınır oluşumu, baba otoritesi, erkeklik yükü, duygusal tamponlama, ebeveynleşme, yakın süreçler, ekolojik geçiş, sembolik güvenlik, duygulanımsal daralma, oynusu yeniden kurma, duygusal düzenlemenin mekânsallaşması ve taşınabilir dayanıklılık.* Üçüncü döngüde bu kodlar yorumlayıcı temalar altında düzenlenmiştir: *sembolik düzenleme olarak mülkiyet, homeostatik merkez ve güvenlik paradoksu olarak ev/kale, küçük mülkiyet, zanaat ve erkeklik baysiyeti, Mahir Efendi'nin kırılğan baba otoritesi, Canseza'nın görünmez duygu emeği, Murat ve Cemal'in farklılaşmış çocuklukları, politik ve ahlaki kavramların hane içinde oluşumu, dayanıklılık kaynakları olarak zanaat, oyun, mizah ve ikincil figürler ve aile mitinin çöküşü olarak yangın.*

Kodlardan temalara geçiş şu şekilde özetlenebilir. Mülkiyet, ev, tapu, borç ve kagir ev kodları sembolik düzenleme olarak mülkiyet temasında toplanmıştır. Ev, duvar, sınır, mahalle ve yangın kodları homeostatik merkez olarak ev/kale temasına bağlanmıştır. Zembil, zanaat, himaye, buyruk, koruma, sınıfsal utanç ve erkeklik gururu kodları Mahir Efendi'nin kırılğan baba otoritesi ve güçlü çalışma ahlakı üzerinden yorumlanmıştır. Sessizlik, bakım, duygusal emilim ve kriz yumuşatma kodları Canseza'nın görünmez duygu emeği altında düzenlenmiştir. Murat, Cemal, çocuk konuşmaları, atölyeye katılım, politik kelimeler ve aile beklentileri farklılaşmış çocukluklar ve ebeveynleşme temalarıyla ilişkilendirilmiştir. “Bolşevik,” adalet, vatan, devlet, yoksulluk, zenginlik ve mülkiyet gibi sözcükler hane içindeki kavram gelişimi temasına yerleştirilmiştir. Yangın, yıkım, dönüşüm ve evin kaybı ise aile mitinin çöküşü olarak yorumlanmıştır.

Analitik güvenilirlik birkaç yolla güçlendirilmiştir. İlk olarak çalışma tek bir teorik çerçeveye yaslanmaz. Aile sistemleri teorisi, bioekolojik gelişim, yaşam seyri yaklaşımı, bağlanma teorisi, sosyokültürel gelişim, dayanıklılık çalışmaları ve psikanalitik kavramlar çapraz okuma içinde kullanılmıştır. İkinci olarak metindeki sahneler kavramlara zorla uydurulmamıştır. Kavramlar, anlatının zaten sahnelediği ilişkisel örüntüleri aydınlatmış ölçüde kullanılmıştır. Üçüncü olarak anakronizm riski açıkça dikkate alınmıştır. Çağdaş psikolojik kavramlar yazarın kendi tarihsel dünyasına ait kategoriler gibi davranılmamış, yorumlayıcı araçlar olarak ele alınmıştır. Dördüncü olarak Murat merkezli okuma, çocukluğu aile içinde homojenleştirmemek için Cemal'in farklılaşmış konumu üzerinden denetlenmiştir. Son olarak makale, edebî yorum ile klinik değerlendirme arasındaki ayrımı korumuştur. Amaç karakterleri patolojikleştirmekten çok romanın aile kaygısına, tarihsel kırılğanlığa ve gelişimsel yüke nasıl anlatsal biçim verdiğini anlamaktır. Lincoln ve Guba'nın (1985) kavramlarıyla söylenecek olursa, geçerlik burada istatistiksel genellenebilirlikten çok yorumlayıcı derinlik, teorik tutarlılık ve metinsel dayanak yoluyla aranmıştır.

Bulgular

Tematik analiz, *Bir Mülkiyet Kalesi*'nin yüzeyde geçim, hane kurma ve mülk edinme hikâyesi olduğunu göstermektedir. Daha derinde ise roman, aile kaygısının düzenlenmesini, sınıfsal hareketliliği, erkekliği, çocukluğun yüklenmesini ve ideolojik kavramların hane hayatının maddiliği içinde oluşumunu anlatır. Romanın temel başarısı, tarihsel kırılmanın psikolojik sonuçlarını soyut açıklamalar yerine, ev, ekmek, borç, sessizlik, aletler, yangın, babasal tetikte oluş, annesel gerilim ve çocuğun değişen sorumlulukları üzerinden göstermesidir.

Ruhsal Dayanak Olarak Mülkiyet: Barınaktan Varlık Biçimine

En merkezi bulgu, mülkiyetin romanda ekonomik hedeften çok ruhsal bir dayanak ve düzenleyici ilke olarak işlemesidir. Mahir Efendi'nin hayalinde kagir ev, ailenin dağılmasını önleyebilecek son sağlam zemin gibi belirir. Ev, barınak anlamını aşar. Taştan yapılmış bir süreklilik fantazisi, dış dünyanın yangınından, yerinden edilme ihtimalinden, statü kaybından, hukuki belirsizlikten ve köksüzlük korkusundan korunma imkânı haline gelir.

Mahir Efendi'nin ev rüyası, parayı sermayeye çeviren bir tüccarın hesapçı mantığıyla yönetilmez. Bu rüyada önce kalıcılık, sonra haysiyet, sonra aile için güvenlik belirir. Romanın tekrarlayan duygusal gücü, Mahir Efendi'nin mülk satın alma isteğiyle sınırlı kalmaz. Dünyada daha az yerinden edilebilir olmasını sağlayacak bir şeye tutunmak istemesindedir. Bu bakımdan mülkiyet arzusu ekonomik olduğu kadar ontolojik bir anlam taşır (Giddens, 1991).

Bu arzu, Mahir Efendi'nin toplumsal tarihiyle de yakından bağlantılıdır. Köken, yoksulluk, dar imkânlar ve hor görülme deneyiminden çıkma isteği, mülkiyet arzusunu güçlü bir toplumsal enerjiyle sertleştirir. Şehirde yerleşmek, çocukları “bir şey yapmak,” kira veren taraftan kira alan tarafa geçmek, başkasının merhametine bağlı olmamak ve dağılmayacak bir aile kurmak, tüm bunlar mülkiyeti ahlaki ve varoluşsal bir hedefe dönüştürür. Romanda küçük mülkiyet bu nedenle soyut bir burjuva birikimi olarak çalışmaz. Daha yerel, çıplak ve koruyucu bir anlam taşır. Yoksulluğa, yabancılaşmaya, köylülükten gelen aşağılanmaya ve kurumsal çözülmeye karşı örülmüş bir duvardır. Burada kişi için yer, servetten daha öncelikli bir ihtiyaçtır. Kagir ev, dünyada sabit kalmanın adıdır.

Romanın çarpıcı yanlarından biri, bu arzuyu kolay bir ahlaki karikatüre indirgememesidir. Mahir Efendi mülk ister. Fakat roman onu basitçe açgözlü biri olarak çizmez. Arzusu güvensizlikten doğar, ama aynı zamanda kendini tanıdığı emek ahlaki tarafından sınırlandırılır. Ev ister. Fakat bu evi kendini var eden etik düzeni bütünüyle terk ederek istemez. Mülkiyet arzusu ile emek ahlaki arasındaki bu gerilim, romanın en önemli psikolojik düğümlerinden biridir.

Homeostatik Merkez ve Güvenlik Paradoksu Olarak Ev/Kale

Bir evin kaleye dönüşmesi duvarlarının sağlamlığından daha geniş bir anlam taşır. Kale, içerisi ile dışarısı arasındaki ilişkiyi yeniden düzenler. Dışarısı tehlikeli, içerisi korunması gereken yer haline gelir. *Bir Mülkiyet Kalesi*'nde ev/kale imgesi tam da böyle işler. Aile, yoksulluk, borç, yangın, politik istikrarsızlık, sınıfsal kırılma ve kurumsal korumanın zayıflaması karşısında merkezini evde bulur.

Homeostaz kavramı bu yapıyı açıklamaya yardım eder. Aile değişen koşullar altında bütünlüğünü korumaya çalışır. Mahir Efendi'nin evi bu bütünlüğün görünür işaretidir. Fakat homeostaz duygusal özgürlükle aynı anlama gelmez. Sistem bazen dengesini belirli üyelerin yükünü artırarak korur. Canseza'nın duygusal tamponlaması, Mahir Efendi'nin yoğunlaşan denetimi, Murat'ın erken olgunluğu ve Cemal'in farklı gelişimsel yerleşimi bu dengenin bedelleri arasındadır.

Ev içeriği dışarıdan ayırır. Dışarıda belirsizlik, iş, borç, siyaset, savaş ve yangın vardır. İçeride aile, düzen, haysiyet ve süreklilik vaadi. Fakat bu ayrım hiçbir zaman tam olarak başarılamaz. Dışarısı sürekli içeri girer. Politik konuşmalar çocuğun kulağına kadar ulaşır. Borç sofraya gelir oturur. Yangın duvarlara yaklaşır. İş yorgunluğu babanın bedenine eve girer. Hukuki ve toplumsal belirsizlik hane içinde tetikte oluşa dönüşür. Buna rağmen ev, ailenin dünyaya karşı kurduğu en güçlü cephe olarak kalır.

Romanın güvenlik paradoksu burada ortaya çıkar. Aileyi korumak için kurulan yapı, hane içindeki duygulanımsal dolaşımı da baskılar. Ev kutsallaştıkça içinde yaşanabilirliği azalır. Canlı bir ortam olmaktan çıkıp bir güvenlik müzesine benzemeye başlar. Aile onu kalıcılığın kanıtı olarak tutar. Fakat bu kanıtın bedeli duygusal katılıktır. Koruma ile boğulma komşu hale gelir.

Kişi ile nesne arasındaki ayrım bulanıklaşmaya başlar. Nesne artık özneye hizmet etmekle kalmaz, öznenin yerini işgal etmeye başlar. Ev yanarsa sanki bütün aile anlatısı yanacak gibidir. Bu durum, mülkiyetin yalnız mülkiyet olmaktan çıkıp kendiliğin uzantısına dönüştüğünü düşündürür. Kohut'un (1971) kendilik nesnesi kavramı burada açıklayıcıdır. Ev, Mahir Efendi'nin baba, sağlayıcı ve haysiyet sahibi erkek olarak tutarlılığını destekler. Ev tehdit edildiğinde sarsılan şey yalnız bir varlık olmaktan çıkar ve ba-basal kendiliğin sembolik temeline dek uzanır.

Tarihsel Basınç ve Travmanın Ebeveynliğe Girişi

Romanın ekolojik gücü, tarihin eve her zaman "tarih" olarak ilan edilmeden nasıl kendiliğinden girdiğini göstermesindedir. Savaş, işgal, politik çöküş, hukuki belirsizlik ve kurumsal korumanın geri çekilişi makro düzeyde kalmaz. Ekmeğin niteliğine, sofradaki

sessizliğe, annenin gerilimine, babanın artan tetikte oluşuna, çocuğun erken uyanıklığına ve aile sınırlarının sertleşmesine dönüşür.

Bronfenbrenner'ın bioekolojik modeli bu süreci açıklar (Bronfenbrenner ve Morris, 2006). Gelişim, tekrar eden yakın süreçler aracılığıyla gerçekleşir: Birlikte yemek yemek, bakım almak, yetişkin konuşmalarına kulak misafiri olmak, atölyeye katılmak, kardeşlerle oynamak, okula gitmek, disipline edilmek ve ebeveyn tonunu okumak. Romanda bu yakın süreçler tarihsel geçiş tarafından sürekli işgal edilir. Çocuk savaşı önce jeopolitik bir olay olarak karşılamaz. Yetişkin bedeninde, hane kıtlığında, kesintiye uğrayan rutinlerde, sınırlı konuşmalarda ve ailenin istikrarsız bir geleceğe hazırlanması gerektiği duygusunda karşılar.

Bu durum ebeveynliğin temsil ediliş biçimi açısından doğrudan sonuçlar doğurur. Tarihsel tehdit altında ebeveynlik, olağan istikrar koşullarındaki ebeveynlikten farklılaşır. Mahir Efendi'nin sertliği, denetim ihtiyacı ve mülkiyet ısrarı yalnız kişilik özellikleriyle sınırlı açıklanamaz. Bunlar dış güvencelerin çözüldüğü bir dünyaya verilmiş savunmacı yanıtlardır. Babanın otoritesi, çevredeki dünya daha az güvenilir hale geldiği için sertleşir. Canseza'nın bakımını sırf annelik şefkatiyle açıklamak eksik kalır. Basınç altında icra edilen bir duygu emeğidir. O çocuklarla birlikte babanın korkusunun, yoksulluğun, belirsizliğin ve sınıfsal kaygının duygusal sonuçlarını da tutmak zorundadır.

Bu bakımdan roman tarihsel travmayı gösterişli belirtilerden çok hane içi yeniden örgütlenme üzerinden sahneler. Aile daha tetikte hale gelir. Sınırlar sertleşir. Nesneler ağırlaşır. Çocuklar daha dikkatli dinler. Sofra daha sessizleşir. Ev hem sığınak hem basınç odası olur. Romanın gelişimsel psikoloji açısından değeri tam da buradadır: Büyük ölçekli tarihsel olayların çocukları doğrudan maruz kalma yolunun yanında zorladığı, büktüğü ya da aşırı yüklediği bakım sistemleri aracılığıyla da şekillendirdiğini gösterir.

Mahir Efendi: Kırılğan Baba Otoritesi ve Mülkiyetin Erkeklik Yükü

Mahir Efendi'nin baba konumu, romanın en karmaşık ilişkisel merkezlerinden biridir. Onu basitçe otoriter baba olarak açıklamak metni haksızca düzleştirir. Otoritesi bakım, korku, haysiyet, borç, emek ve tarihsel kırılğanlığın kesişiminde oluşur. Babalığındaki sertlik çoğu zaman güçten çok, gücü kaybetme korkusunu açık etmektedir.

Mahir Efendi çalışan, onaran, taşıyan ve buyuran bir erkektir. Zanaat ona dünyada yer açar. Fakat zanaat aynı zamanda sürekli kanıtlanması gereken bir varlık biçimidir. Yeniden ve yeniden çalışmak zorundadır. Bedeni, becerisi ve sabrı aile düzenini ayakta tutar. "Yarın benim takım zembilini hazırla!" buyruğu bu nedenle güçlüdür (Tahir, 2011, s. 136). Zembil onu yeniden emeğe, bedensel gayrete ve hayatta kalmanın pratik gereklerine çağırır.

Baba mülk sahibi olmak ister. Fakat sahipliği sürdürebilmek için zembile geri dönmek zorundadır.

Bu dönüş, romanın sahnelediği kırılğan erkekliği gösterir. Mahir Efendi'nin erkekliği muzaffer bir tahakküm görüntüsü taşımaz. Yorgun, borçlu, emekçi ve her an çökme ihtimaline açık bir erkekliktir. Ailesini korumak ister. Fakat aynı zamanda kendini aşağılanmadan, bağımlılıktan ve sembolik silinmeden korur. Ev, onun baba olarak tutarlılığının dayanağına dönüşür. Ev ayaktaysa o da ayaktadır. Ev tehdit edildiğinde babalığın sembolik zemini sarsılmaktadır.

Mahir Efendi'de sevgi çoğu zaman açık duygusal ifade olarak görünmez. Emek, koruma, disiplin ve mülkiyet yoluyla dolaşır. Bu durum gelişimsel açıdan çift değerlidir. Bir yandan baba güçlü bir güvenlik imgesi sağlar. Diğer yandan güvenlik buyruk ve denetim aracılığıyla ifade edildiğinde çocuğun duygusal alanı daralır. Çocuk, sevginin emek, tetikte oluş ve yük olarak da gelebileceğini öğrenir.

Mahir Efendi'nin kırılğanlığı tarihsel zamandan ayrılamaz. İmparatorluğun çözülüş atmosferinde erkeklik ve babalık kesinlikleri zayıflar. Zanaatkâr emeği piyasa ve politika dalgalanmalarına açıktır. Mahalle düzeni değişir. Yangınlar inşa edileni yok eder. Savaş kamusal hayatla birlikte ev hayatına da girer. Böyle koşullarda baba olmak, aileyi geçindirmekten fazlasıdır. Merkezlerin kaybolduğu bir dünyada aileye hâlâ bir merkez varmış duygusu vermektir. Mahir Efendi, merkezin ne kadar kolay dağılabileceğini sezdiği için otoriteye sıkıca tutunur.

Bu okuma, cezalandırıcı baba ile tehdit altındaki baba arasında ayrım yaptığı için önemlidir. Mahir Efendi katı, denetleyici ve boğucu görünebilir. Fakat katılığı aynı zamanda sınıfsal aşağılanmaya, tarihsel yerinden oluşa ve çözülme korkusuna karşı bir savunma işlevi görür. Klinik ve sistemik açıdan bu ayrım önemlidir. Bir açıdan belirti gibi görünen şey, başka bir açıdan hayatta kalma stratejisi olabilir. Buradaki mesele zararı mazur görmekten çok davranışın aile sistemi içinde gördüğü işi anlamaktır.

Canseza: Görünmez Duygu Emeği ve Haneyi Tutma

Canseza'nın romandaki işlevi ilk bakışta Mahir Efendi'nin baba otoritesi kadar görünür olmayabilir. Fakat aile sisteminin sürekliliği ona bağlıdır. Duygulanımsal akışları düzenler, krizleri yumuşatır, çocukları korur, Mahir Efendi'nin kırılğanlığını emer ve hane hayatının ritmini sürdürür. Emeği büyük jestlerle tasvir edilmez. Sessizlikte, bekleyişte, hazırlıkta, küçük dikkat hareketlerinde, bedensel varlıkta ve gerilimin sessizce emilmesinde belirir.

Onun rolü Winnicott'ın (1965) sarıp sarmalayan çevre fikriyle okunabilir. Çocuğun güvenliği kahramanca eylemlerden çok tekrar eden, güvenilir ve çoğu zaman görünmez

olan bu bakım hareketlerinden doğar. Canseza böyle bir zemin sağlamaya çalışır. Fakat roman bu annelik işlevini idealize etmeye izin vermez. Onun tutuculuğu toplumsal cinsiyetlidir. Aile sistemi onun duygu emeğine dayanır. Fakat bu emeği nadiren adlandırır. Aile ayakta kaldığında katkısı arka plana çekilir. Aile sarsıldığında yük yine onun sırtında toplanır.

Birçok aile sisteminde en çok konuşan kişi ile en fazla yük taşıyan kişi ayrışır. Canseza bu ayrımı gösterir. Mahir Efendi görünür otoritedir, Canseza duygulanımsal altyapıdır. Çocuklara doğrudan çarpacak olanı emer. Korkuyu dayanma haline tercüme eder. Babanın düzen dayatmaya çalıştığı yerde sürekliliği sağlar.

Bu görünmez emek gelişimsel açıdan belirleyicidir. Çocuklar güvenliği soyut bir kavram olarak öğrenmez. Onu ritim, yüz, ses tonu, tekrar ve bakımın öngörülebilirliği aracılığıyla öğrenir. Canseza'nın varlığı, aile kaygısının Murat ve Cemal'e hangi yoğunlukta ulaşacağını düzenler. O, seven bir anne figürü olmanın ötesinde, ailenin korku duygusunun ayarlandığı bir koruyucu filtredir.

Fakat filtre olmak onu kaygıdan korumaz. Çoğu zaman kaygının önce onda birikmesi anlamına gelir. Aile dayanıklılığının trajedisi burada görünür: Bir aile, bir üyesinin kabul edilenden daha fazlasını taşıması sayesinde işlevsel kalabilir. Canseza böyle bir yük taşır. Aile onun sayesinde süreklilik kazanır. Ancak bu sürekliliğin hikâyesi tam olarak ve sadece ona ait olmaz.

Bu durum mülkiyetin hane içinde nasıl cinsiyetlendiğini de gösterir. Ev, Mahir Efendi'nin haysiyetinin ve baba projesinin maddi bedeni olarak görünür. Fakat evi yaşanabilir kılan Canseza'nın emeğidir. Erkeklik sahiplik, savunma ve kamusal haysiyetle bağlanır. Annelik ise duygusal bakım ve sessiz dayanıklılık ile. Çocuk için ev hem babanın koruduğu hem de annenin yaşanabilir kıldığı sıcak yerdir. İki işlevin de bedeli vardır: Koruma denetime, tutma tükenmeye dönüşebilir.

Murat'ın Çocukluğu: Ebeveynleşme, Kavramsal Tetiklik ve Aile Projesi

Murat'ın çocukluğu romanın gelişimsel açıdan en yoğun hatlarından biridir. O, aile sistemi içinde sıradan bir çocuk konumunda kalmaz. Ailenin geleceğinin onun etrafında yoğunlaştığı bir figüre dönüşür. Ev, baba, anne, borç, siyaset, haysiyet, korku ve zanaat onun çevresinde bir gelişimsel atmosfer kurar. Bu atmosferde çocukluk, oyun ve merakın açık alanından çok aile projesinin içine yerleştirilmiş bir konum olarak görünür.

Bioekolojik açıdan Murat'ın gelişimi, yakın süreçler ile daha geniş tarihsel sistemlerin kesişiminde gerçekleşir (Bronfenbrenner ve Morris, 2006). Onun mikrosistemi ailedir. Fakat bu mikrosistem tarihsel krizle doludur. Baba, baskı altındaki bir zanaatkârdır. Anne, duy-

gusal taşıyıcıdır. Ev mülkiyetin ve kaygının merkezidir. Mahalle sınıfsal konumu yansıtır. Politik dil yetişkin konuşmalarında dolaşır. Murat bütün bunları sosyal yapı olarak analiz etmeden önce atmosfer olarak solur.

Romanın çocuk diline ilişkin küçük ayrıntıları bu açıdan önemlidir. “Baba-Anne-Atta-Kaka” gibi erken sözcükler, çocuğun ilk dünyasını aile, hareket, beden ve bakım etrafında konumlandırır (Tahir, 2011, s. 136). Fakat bu erken dünya kısa sürede yetişkin kaygılarıyla temas eder. Murat’ın “Bolçevik! Bolçevik!” tekrarları, romanın en çarpıcı gelişimsel anlarından biridir (Tahir, 2011, s. 236). Çocuk kavramı, onun yetişkin ideolojik anlamıyla kavramaz. Ama ağırlığını sezer. Sözcük ona ses, tehlike, merak, ritim ve yetişkin ciddiyeti olarak ulaşır. Vygotskyçi açıdan sözcük, iç konuşmaya dönüşmeden önce toplumsal konuşmadan gelir (Vygotsky, 1978). Önce yetişkin konuşmasında duyulur, sonra çocuğun kendi oyunsu ve içsel alanında tekrar edilir.

Bu sahne aynı zamanda çocuğun yetişkin ideolojisinin pasif alıcısı olmadığını gösterir. Ağır bir politik terim çocukluğa girdiğinde ölçeği değişir. Ses, oyun, taklit, yanlış duyma, ritim ve özel deneye dönüşür. “Bolçevik” bu nedenle politik sosyalleşme işaretini aşar. Çocukların anlamı etkin biçimde yeniden kurduğunu gösterir. Murat yetişkin dilini çocuk ölçeğine bükür. Yetişkin dünyasını yalnız içselleştirmez, onunla oynar, onu yanlış duyar, küçültür ve kendi deneyiminin sınırları içinde yeniden düzenler.

Murat’ın erken olgunluğu ebeveynleşme üzerinden okunabilir. Babanın duygusal durumuna, annenin gerilimine, ailenin maddi kaygılarına ve evin söylenmeyen anlamlarına duyarlı hale gelir. Çocukluğun gelişimsel alanı tam olarak genişleyemeden yetişkin meselelerine çekilir. Bu nedenle yeterliliği çift değerlidir. Zekâ, duyarlılık ya da sorumluluk gibi görünebilir. Ama aynı zamanda yüküdür. Çocuk, sadece odası gereği değil, sistem yeterlilik istediği için de yeterli hale gelir.

Atölye bu konumu yoğunlaştırır. Murat babasının aletler, disiplin ve zanaat dünyasına girdiğinde emeği seyretmekle kalmaz. Hiyerarşi yerinde kalsa da babayla kısmen çocukça, kısmen yarı meslektaşça bir ilişkiye girer. Atölye, beceri, dayanma, sessizlik ve haysiyetin aktarıldığı erkeksi bir pedagojik alana dönüşür. Ekonomik işlevinin yanında Murat’ın emeğin nasıl ahlaki kimliğe dönüştüğünü öğrendiği gelişimsel bir alandır.

Yine de Murat aile projesinin kurbanına indirgenmemelidir. Çocuklar yalnız atmosfer tarafından biçimlendirilmez, onu yorumlar. Murat gözlemler, oynar, tekrarlar, hatırlar ve yeniden kurar. Buna rağmen roman onun öznel alanının yetişkin meseleleriyle ne kadar erken dolduğunu gösterir. Ev, borç, siyaset, haysiyet, iş ve yıkım çok erkenden çocuğu sarmaktadır.

Aynı Hanedeki Çocuklukların Çoğulluğu ve Cemal

Murat merkezli okuma güçlüdür. Fakat romandaki çocukluk yalnız Murat’a indirgenemez. Cemal’in konumu, tekil aile çevresi fikrini karmaşıktırdığı için önemlidir. Aynı hanedeki çocuklar aynı gelişimsel dünyada yaşamaz. Doğum sırası, zamanlama, ebeveyn beklentileri, kardeş konumu, çocuğun içine doğduğu aile krizi evresi ve belirli olaylarla hangi yaşta karşılaştığı çocukluk deneyimini oldukça farklılaştırır.

Cemal, Murat’ın gölgesinde duruyor gibi görünebilir. Fakat bu görece gölge anlamlıdır. Aile sisteminde her çocuk farklı bir ilişkisel konuma yerleşir. İlk çocuk çoğu zaman ailenin geleceğine ilişkin projeksiyonların en yoğununu taşır. Sonraki çocuklar aynı eve başka bir duygusal iklimde denk gelebilir. Bu, onların yükten özgür olduğu anlamını taşımaz. Bir çocuk aşırı beklentiyle, başka bir çocuk görece görünmezlikle yüklenebilir. Biri aile projesinin adlandırılmış taşıyıcısı olur, diğeri adlandırılmayanı sessizce taşıyabilir.

Cemal’in varlığı, çocukluk kavramının tekilleşmesini engeller. Aynı evin içinde birden fazla çocukluk vardır. Murat’ın duyduğu kelimeler, beklentiler ve kaygılar bir gelişimsel örüntü oluşturur. Cemal’in gelişimsel dünyası ise dikkatin ve anlamın başka bir dağılımı içinde şekillenir. Bu nokta, gelişimsel psikoloji açısından önemlidir. Araştırma ve uygulamada aile çoğu zaman paylaşılan çevresel değişken olarak ele alınır. Oysa her çocuk aileyi farklı bir konumdan deneyimler.

Bu içgörü sosyal hizmet ve klinik uygulama açısından da önemlidir. “Çocuklar” ifadesi kolayca homojenleştirici hale gelebilir. Bir ailedeki her çocuk farklı riskler, koruyucu etkenler, beklentiler ve görünmezlik biçimleriyle karşılaşabilir. *Bir Mülkiyet Kalesi* bu gelişimsel olguya edebî bir örnek teşkil etmektedir.

Politik ve Ahlaki Kavramların İlk Okulu Olarak Hane

Romanın en güçlü gelişimsel sezgilerinden biri, çocukların kavramlarla nasıl karşılaştığını göstermesidir. Ev, anlamın ilk okuludur. Ev, para, borç, yoksulluk, zenginlik, devlet, adalet, vatan, mülkiyet ve “Bolçevik” gibi sözcükler çocuğun zihnine soyut dersler olarak girmez. Yetişkinlerin ses tonunda, korkusunda, gülüşünde, öfkesinde, suskunluğunda ve güç ilişkilerinde anlam kazanır.

Vygotsky’nin (1978) kavram gelişimi yaklaşımı burada yol göstericidir. Bir sözcüğün anlamı yalnız sözlük tanımıyla oluşmaz. Kullanım, duygusal ton, toplumsal pratik ve yetişkin aracılığıyla biçimlenir. Murat’ın yetişkinlerden duyduğu politik bir kelimeyi tekrar etmesi bu süreci açıkça gösterir. Terimi tam anlamaz. Fakat yetişkin dünyasında bir şey yaptığını anlar. Korku, çatışma, merak ya da alay uyandırır. Kavramsal açıklıktan önce toplumsal bir kuvvet taşır.

Mülkiyet de aynı biçimde öğrenilir. Çocuk için ev önce yaşanan yer anlamına gelebilir. Fakat aile atmosferinde ev haysiyet, güvenlik, borç, gelecek ve kayıp korkusuyla bağlanır. Çocuk “bizim ev” ifadesinin yalnız sahiplik anlamına gelmediğini sezebilir. Ev ayaktaysa biz de ayaktayız. Ev kaybedilirse aile düzeni sarsılır. Böylece mülkiyet, ilişki, statü, gelecek ve kimlik haline gelir.

Adalet, yoksulluk, zenginlik ve devlet de hanede bedenselleşir. Adalet ilk kez babanın aşağılanması üzerinden hissedilebilir. Yoksulluk annenin kaygılı yüzüyle bağlanabilir. Devlet, biçimsel bir kurumdan önce gergin yetişkin konuşmalarında geçen uzak bir güç olarak duyulabilir. Zenginlik hem arzu edilen hem tehdit eden bir şeye dönüşebilir. Çocuğun ahlaki ve politik söz dağarcığı bu nedenle duygusal olarak yoğunlaşmış bir dünyada oluşur.

Bruner’ın (1986; 1990) anlatı psikolojisi bu süreci daha da açıklığa kavuşturur. Aileler yalnız kural aktarmaz, hikâye aktarır: Kimdik, ne kaybettik, ne kazandık, kim bize haksızlık etti, neden korkarız, neyi korumalıyız, nasıl dayandık? *Bir Mülkiyet Kalesi*’nde mülkiyet bu aile hikâyesinin merkezinde yer alır. Ev bir nesnedir; hikâyesi ise haysiyet, emek, kayıp, hayatta kalma ve gelecek hakkındadır.

Bu durum ilişkisel bir kavram anlayışıyla da bağlantılıdır. Kavramlar yalnız bireysel zihinlerin içinde bulunmaz. Pratiklerde, konuşmada, normlarda ve ortak yaşam biçimlerinde oluşur (Yıldız, 2025, 2026). Murat’ın kavramsal dünyası özel bir zihinsel envanter gibi düşünülemez. Aile hayatının, sınıf mücadelesinin, atölye disiplininin, politik söylentinin ve duygusal atmosferin içselleştirilmiş ve yeniden kurulmuş izidir. Çocuk bu kavramları ileride reddedebilir, dönüştürebilir ya da yeniden yorumlayabilir.

İçsel Sertliğin Ötesinde Dayanıklılık: Zembil, Oyun, Mizah ve İkincil Figürler

Romanın dayanıklılık anlayışı inceliklidir çünkü dayanmayı içsel güçle sınırlamaz. Dayanıklılık ilişkisel ve bağlamsal bir süreç olarak belirir. Ev güvenlik kaynaklarından biridir. Fakat tek kaynak olarak kalmaz. Zanaat, takım zembili, atölye kültürü, mizah, oyun, lakaplar ve Adil Usta gibi ikincil figürler de hayatta kalmayı destekler.

Takım zembili merkezî önemdedir. Ev kalıcılık hayaliyse, zembil yeniden başlayabilme kapasitesidir. Çalışmanın, el becerisinin, onarımın ve pratik failliğin ahlakını taşır. Tapu bir yeri güvenceye alabilir. Fakat zanaat bir kapasiteyi güvenceye alır. Roman bu nedenle iki güvenlik biçimini yan yana koyar: Duvarların güvenliği ve becerinin güvenliği. Kriz koşullarında ikincisi daha kapsayıcı olabilmektedir.

Oyun ve mizah da önemlidir. Çocuk yetişkin kelimeleriyle oynadığında ya da ağır politik dili ritme ve tekrara çevirdiğinde bu önemlidir. Bu, gelişimsel bir ölçek dönüştürme

edimidir. Yetişkin korkusu ses, oyun ya da lakap haline geldiğinde daha taşınabilir olur. Winnicott'ın (1971) geçiş alanı kavramı bu süreci aydınlatır. Oyun, çocuğun gerçekliği ezilmeden tutabilmesini sağlar. Atölye de bir geçiş bölgesi gibi işleyebilir: Ne saf çocukluk ne de bütünüyle yetişkin sorumluluğu, beceri, taklit, ciddiyet ve oyunun karşılaştığı bir alan.

Adil Usta ve diğer ikincil figürler, çocuğun dünyasını çekirdek ailenin ötesine genişletir. Dayanıklılık yalnız ebeveyn-çocuk ikilisinin içinde doğmaz. Yan bağlar, ustalar, komşular, şakalar, rutinler ve ortak pratikler/ritüeller tarafından desteklenir. Bu figürler alternatif düzenleme biçimleri sağlayabilir. Babanın yükünün şiddetini yumuşatabilir ya da çocuğa yetişkin yeterliliğinin başka bir imgesini sunabilir.

Bu daha geniş dayanıklılık okuması aile sistemini karmaşılaştırır. Aile kırılabilir alanıyla sınırlı kalmaz. Onarım ve yeniden örgütlenme de üretebilir. Fakat onarım garanti altına alınmış sayılmaz. Ailenin dayanmasını sağlayan aynı yapılar yükü de artırabilir. Ev aileyi toplar ve daraltır. Çocuk yeterli hale gelir ve yüklenir. Baba korur ve kaygıyı yayar. Anne tutar ve tükenir. Romanın gücü bu çelişkileri hem birlikte hem ilişki içinde tutmasındadır.

Yangın ve Aile Mitinin Çöküşü

Yangın romanda mülkiyetin en sert sınavıdır. Ev güvenlik vaat eder, yangın bu vaadin kırılabilirliğini açığa çıkarır. Kale belirsizliğe karşı kurulmuştur. Fakat alevler hiçbir duvarın tarihi, kazayı ya da toplumsal düzensizliği bütünüyle durduramayacağını gösterir. Yangın yalnız fiziksel mekânı yok etmez. Evin etrafında kurulan sembolik düzeni de tehdit eder.

Mahir Efendi'nin yangına tepkisi baba konumunu özellikle güçlü biçimde gösterir. Evi korumak aileyi korumaktır. Aileyi korumak, baba olarak kendini korumaktır. Onun yangının karşısına "elinde bir hortumla" çıkması güçlü bir sembolik yoğunluk taşır (Tahir, 2011, s. 585). Karşısında alevlerle birlikte. Yıllar süren emek, borç ve umutla kurduğu güvenlik düzeninin çökme ihtimalidir.

Yangın mülkiyet mitinin trajik doğasını gösterir. Ev korur. Fakat insanlar evi korumaya bağımlı hale gelir. Ev kaybedildiğinde ya da tehdit edildiğinde söz konusu olan bina ile sınırlı kalmaz. Aile anlatısı merkezini kaybeder. Mahir Efendi için kayıp ekonomik olduğu kadar babasal, erkeksi ve varoluşsalıdır. Ev bedenleşmiş emek, hayal edilen miras, Canseza'nın yuvası ve Murat ile Cemal'in çocukluk haritasının merkezidir.

Yaşam seyri yaklaşımı, yangının aile üyelerini neden farklı etkilediğini açıklamaya yardım eder (Elder, 1998). Mahir Efendi için yangın haysiyeti ve babasal tutarlılığı tehdit eder. Canseza için tutup çevirdiği ev düzenini tehdit eder. Çocuklar için güvenli sayılan şeyin yanıp yok olabileceğini öğretir. Aynı olay, konuma, zamanlamaya ve mevcut kaynaklara göre farklı gelişimsel ve duygusal izler bırakır.

Yangın, ev ile zembil arasındaki karşıtlığı da yeniden etkinleştirir. Ev yanabilir. Duvarlar çökebilir. Mülkiyet nihai güvence olma vaadini yitirebilir. Fakat beceri hâlâ bedende taşınyorsa felaketin içinden hareket devam edebilir. Zembil olası toparlanmanın taşınabilir biçimine dönüşür. Roman insanın güvenlik ihtiyacını reddetmez. Güvenliğin tümüyle sahiplikte yoğunlaştırılabileceği fantezisini sorgular.

Bu anlamda yangın, makalenin ana iddiasını tamamlar. Mülkiyet aile kaygısını düzenler. Ev ailenin homeostatik merkezi olur. Baba otoritesi onun etrafında kurulur. Anne emeği onu yaşanabilir kılar. Çocuklar onun kavram dünyasında büyür. Fakat yangın, bütün bu düzenin ne kadar geçirgen ve istikrarsız olduğunu gösterir. Kale yıkılabilir.

Tartışma

*Bir Mülkiyet Kalesi'*ne ilişkin bu okuma, romanı mülkiyet, sınıf ve tarih eksenli çerçevelerin ötesine taşımakta, onu gelişimsel psikoloji ve aile sistemleri teorisi açısından yüksek yoğunluklu bir aile anlatısı olarak ele almaktadır. Bulgular, romanın merkezinde ekonomik yükselme arzusunu aşan daha derin bir güvenlik mimarisi bulunduğunu göstermektedir. Mahir Efendi ve ailesi dış dünyanın sertliğiyle mücadele ederken, aynı zamanda bu sertliğin ev içindeki yankılarını sürekli düzenlemek zorunda kalır. Bu bakımdan roman, sistemik kaygı yönetimi, ekolojik geçişlerin içselleştirilmesi, sınıfsal hareketliliğin duygusal sonuçları ve çocukların anlamı etkin biçimde kurmaları konusunda güçlü içgörüler sunar.

İlk olarak, kagir ev arzusu homeostatik bir dayanak olarak çalışır. Bowen'ın (1978) belirttiği gibi, dış çevrede kaygı yükseldiğinde aile sistemi çoğu zaman iç sınırlarını yeniden örgütleyerek dengeyi onarmaya çalışır. Bazı ailelerde bu duygusal kaynaşma biçimini alabilir, bazılarında iletişim daralır, bazılarında ise belirli ritüeller ya da nesneler aşırı değer kazanır. Mahir Efendi'nin evi kale olarak hayal etmesi, böyle bir sertleşmenin mekânsal ve sembolik biçimidir. Mülkiyet, ekonomik sermayeden fazlası olur. Kaygıyı bağlayan ve sistemi bir arada tutan nesneye dönüşür.

Fakat bu güvenlik mimarisi huzurlu bir hane iklimi üretmez. Belirleyici olan güvenlik paradoksudur. Dışarıdaki yıkıma karşı örülen duvarlar, içerideki nefes alma alanını daraltabilir. Minuchin'in (1974) yapısal perspektifinden bakıldığında sağlıklı sistemlerde sınırlar açık ama geçirgendir. Aşırı geçirgenlik çözülme yaratır, aşırı katılık duygulanımsal dolaşımı dondurur. Mahir Efendi'nin mülkiyeti ve hane düzenini koruma refleksi giderek ikinci noktaya yaklaşır. Ev fazla kutsallaşır ve yaratıcı esneklik zayıflar. Bağlanma kişilerden nesnelere kaymaya başlar. Nesne, sürekliliğin taşıyıcısı olur.

İkinci olarak roman, tarihsel travmanın ailenin dışında kalmadığını gösterir. Ebeveynliğin kendisini yeniden örgütler. Mahir Efendi'nin katılığı, Canseza'nın duygu emeği,

Murat'ın ebeveynleşmesi ve Cemal'in farklılaşmış konumu yalnız kişilerarası örüntülerle açıklanamaz. Tarihsel tehdide verilen yanıtlardır. Savaş, işgal, sınıfsal aşağılanma, hukuki belirsizlik ve kurumsal korumanın aşınması hane içi formlara tercüme edilir. Babanın tetikte oluşu, annenin gerilimi, çocuğun uyanıklığı ve mülkiyetin sembolik olarak aşırı yüklenmesi bu tercümenin parçalarıdır. Bu içgörü, bireysel gelişimi kişi, bağlam ve zaman arasındaki dinamik işlem olarak anlayan Bronfenbrenner ve Morris (2006), Elder (1998) ve Sameroff'un (2010) gelişimsel modelleriyle uyumludur.

Üçüncü olarak Murat'ın erken olgunluğu uyumsal ama maliyetli bir durum olarak okunmalıdır. Ebeveynleşme burada çocuğun "yetişkin gibi davranması"ndan daha geniş bir anlama sahiptir. Çocuğun aile sistemi içinde duygusal taşıyıcı olarak konumlanması anlamına gelir. Murat duygulanımı izler, yetişkin gerilimini yorumlar ve kendi geleceğini ailenin güvenlik projesine bağlamayı öğrenir. Bu, yeterlilik üretir. Ne var ki bu yeterlilik çocukluğun daralması pahasına elde edilir. Romanın özel değeri şuradadır: çocuğu yalnız pasif biçimde sunmaz. Murat kavramları etkin biçimde yeniden kurar, dille oynar ve yetişkin korkusunu çocuk ölçeğinde anlamlara dönüştürür. Gelişim bu nedenle ne basit içselleştirme ne de basit dirençtir. Kısıtlar içinde yeniden kurmadır.

Dördüncü olarak romanın kavram gelişimi anlatısı, gelişimsel ve kültürel psikoloji açısından önemli bir katkı sunar. Politik ve ahlaki kavramlar çocuğun dünyasına hanenin mad-diliği içinden girer. "Mülkiyet" önce hukuki kategori olarak öğrenilmez. Kira, duvar, korku, haysiyet ve "bizim ev" ifadesi içinde öğrenilir. "Adalet" aşağılanma ve eşitsiz güç üzerinden hissedilir. "Devlet" yetişkin kaygısında duyulur. "Bolşevik" ideoloji olmadan önce ses, ritim ve oyun haline gelir. Bu durum kavramların bilişsel yapılarla sınırlı kal-madığını, ilişkisel ve duygulanımsal oluşumlar olarak da incelenmesi gerektiğini gösterir. Bu yorum Cole (1996), Rogoff (2003), Vygotsky (1978) ve Yıldız'ın (2025; 2026) yak-laşimlarıyla uyumludur.

Beşinci olarak romanın dayanıklılık anlayışı kahraman birey fikrinin ötesine geçer. Aile, üyelerin soyut içsel sertliğinden çok rutinlere, becerilere, nesnelere, ikincil figürlere, miza-ha ve pratik onarım biçimlerine gömülü oldukları için dayanır. Takım zembili özellikle evin karşı-imgesine dönüşür. Ev kalıcılık vaat eder, zembil yeniden kurma kapasitesi vaat eder. Bu ayrım dayanıklılık teorisi açısından önemlidir. Yer temelli güvenlik ile beceri te-melli güvenlik farklıdır. Kırılma koşullarında taşınabilir kapasiteler sabit varlıklar kadar, hatta daha önemli hale gelebilir. Bu sonuç Masten (2014), Ungar ve Theron (2020) ve Walsh'ın (2016) çalışmalarıyla örtüşür.

Çalışmanın uygulamalı alanlar açısından da sonuçları vardır. Klinik uygulama için roman, maddi koşulların aile iletişimini, ebeveyn denetimini ve çocuk gelişimini şekillendiren

sembolik anlamlar taşıyabileceğini hatırlatır. Bir ailenin barınmayla, borçla, işle, sınıfsal haysiyetle, mahalleyle ve güvensizlikle ilişkisi, görünür iletişim örüntüleri kadar önemli olabilir. Ebeveyn katılığı, suskunluğu ya da kaygısı her zaman kişilik veya tutumla açıklanamaz. Tarihsel ve ekonomik kırılmalık bunların içine yerleşmiş olabilir. Klinik değerlendirme bu nedenle ebeveyn-çocuk etkileşimiyle birlikte barınma güvenliğine, ekonomik baskıya, bakım yüküne, sınıfsal utanca ve kuşaklar arası kaygıya da dikkat etmelidir.

Sosyal hizmet açısından romanın çıkarımı somuttur. Aile kırılmalığını ebeveyn tutumlarıyla sınırlı açıklamak yetersiz kalır. Barınma güvencesizliği, borç, işsizlik, göç, savaş, mahalle (yakın çevre) kaynakları ve kurumsal güven aile işleyişini doğrudan biçimlendirir. Sosyal hizmet uygulaması maddi ve sembolik kaynakları birlikte değerlendirmelidir. Barınma desteği, ekonomik danışmanlık, topluluk kaynaklarına erişim, ebeveyn desteği ve çocuklar için güvenli oyun ve öğrenme alanları, birbiriyle bağlantılı müdahale alanları olarak düşünülmelidir.

Eğitim açısından roman, okulun akademik öğrenme alanının ötesine geçtiğini hatırlatır. Okul, aile kaygısının dışına açılan bir nefes alanı da olabilir. Evde borç, mülkiyet, haysiyet ve hayatta kalma gibi ağır kavramlarla karşılaşan bir çocuk, okulda oyun, akran ilişkisi, ifade, merak ve alternatif gelecek kurma imkânına ihtiyaç duyabilir. Öğretmen çocuğun aile sistemi içinde taşıdığı yükü bütünüyle bilemez. Ancak aşırı olgunluk, suskunluk, tetikte oluş ya da erken sorumluluk, bir aile projesinin ağırlığına işaret edebilir. Böyle bir farkındalık, öğretmeni etiketleme yerine gelişimsel alan açmaya yönlendirmelidir.

Edebiyat incelemeleri açısından makale, Kemal Tahir'in toplumsal gerçekçiliğinin gelişimsel ve aile sistemik süreçlerle birlikte okunabileceğini önermektedir. Kemal Tahir karakterlerini büyük tarihsel yapıların kuklalarına dönüştürmez. Tarih onların bedenlerinde, evlerinde, nesnelerinde, çocuklarında ve gündelik konuşmalarında yaşar. *Bir Mülkiyet Kalesi* bu nedenle makro tarih ile mikro ilişki arasında güçlü bir köprü kurar. Türk modernleşmesinin yalnız kurumlar, sınıflar ve devlet biçimleri meselesi olmadığını, aynı zamanda haneler, babalar, anneler, çocuklar, borçlar, eşyalar, aletler ve kelimeler meselesi olduğunu gösterir.

Sonuç

Kemal Tahir'in *Bir Mülkiyet Kalesi* romanı, Türk modernleşmesinin gerilimleri, mülkiyet, yoksulluk, sınıfsal hareketlilik ve tarihsel çözülme hakkında bir dönem romanının sınırlarını aşar. Aile hayatının derin psikolojik mantığını anlamak için güçlü bir anlatı alanı açar. Gelişimsel ve sistemik bir mercekten bakıldığında romanın merkezinde, bir babanın mülk edinme arzusundan daha fazlası yer alır. Söz konusu olan, dağılan bir tarih-

sel dünyanın (koca bir imparatorluğun) başkentinde aileyi bir arada tutabilecek taşlaşmış, nesnel ve güçlü bir süreklilik arayışıdır. Mahir Efendi'nin kagir ev ideali, ekonomik bir akıl taşır. Fakat aynı zamanda ontolojik güvenlik ihtiyacını, sınıfsal haysiyet arayışını, köylülükten ve yoksulluğa bağlı aşağılanmadan çıkma arzusunu ve erkeklik gururuna maddi bir zemin verme çabasını içerir. Aile bu idealin etrafında toplanır, onun etrafında yorulur, onun etrafında sertleşir, umut eder ve daralır.

Çalışma, kriz dönemlerinde küçük mülkiyetin çoğu zaman ekonomik varlık olmadan önce psikolojik ve toplumsal bir ihtiyaç olarak örgütlendiğini göstermiştir. Ev, varoluşun maddi güvencesi, sınırların işareti, dağılmama vaadi ve aile mitinin taşıyıcısı olur. Fakat aynı güvenlik arayışı hane içindeki duygusal dolaşımı kısıtlayabilir ve sistemin nefes alanını daraltabilir. Roman, koruma ile boğulma, güvenlik ile katılık arasındaki ince çizgiyi büyük bir incelikle işler.

Çocukluk açısından da *Bir Mülkiyet Kalesi* öğreticidir. Murat ve Cemal'in dünyalarında çocukluk, büyük tarihin seslerinin eve girişiyle biçimlenir. Erken olgunluk, aile kaygısını taşıma, yetişkin kavramlarını hane maddiliği içinde anlama ve onları çocukluk ölçeğinde yeniden kurma bu gelişimsel dünyanın başlıca özelliklerindendir. Çocukluk tarihten yalıtılmış masum bir alan olmaktan çok aile sistemi ve toplumsal kırılma içinde örülen bir gelişim, çatışma ve inşa alanı olarak görünür.

Roman ayrıca dayanıklılığı yeniden düşünmeye çağırır. Burada dayanıklılık içsel sertlik, kahramanca irade ya da bireysel güçle sınırlı kalmaz. Oyun, mizah, zanaat, takım zembili, atölye, gündelik ritimler, yan bağlar ve görünmez bakım emeği içinde örülen ilişkisel bir süreçtir. Mülkiyet aileyi bir yere yerleştirir, zanaat kişiye yeniden ayağa kalkma imkânı verir. Romanın en derin sezgilerinden biri, güvenliğin taş yapılardan çok, disiplinli emekte, ilişkisel birlikte tutmada, pratik beceride ve insanın yeniden kurma kapasitesinde de inşa edildiğidir.

Makalenin özgün katkısı dört noktada ifade edilebilir. Birincisi, Kemal Tahir'in toplumsal gerçekçiliğini aile hayatının mikropolitliği üzerinden okuyarak tarihsel krizin bakım, borç, otorite, nesneler, konuşma ve çocukların yükleri aracılığıyla haneye nasıl girdiğini göstermesidir. İkincisi, mülkiyeti basit bir sahiplik işaretinin ötesinde kaygıyı, haysiyeti, toplumsal cinsiyeti ve gelecek yönelimini örgütleyen gelişimsel ve ilişkisel bir mekanizma olarak yeniden çerçevelemesidir. Üçüncüsü, çocukluğu çoğul ve inşa edilmiş bir alan olarak ele almasıdır: Murat ve Cemal aynı evde yaşasalar da aynı gelişimsel dünyada yaşamazlar. Dördüncüsü, romandaki dayanıklılığın bireysel özellikten çok zanaat, oyun, mizah, ikincil figürler ve gündelik rutinler tarafından desteklenen çok sistemli bir süreç olduğunu göstermesidir.

Gelecek çalışmalar, bu gelişimsel-sistemik merceği Türk edebiyatındaki başka aile ve ev anlatılarına taşıyabilir. Baba-oğul ilişkileri, kuşaklar arası utanç ve sadakat, mülkiyetin aile psikolojisindeki yeri, tarihsel travmanın çocukluk üzerindeki dolaylı etkileri, himaye ve bağımlılık ilişkileri, bakım emeğinin sessiz ekonomisi ve zanaat ile sahiplik arasındaki gerilim verimli araştırma hatları sunmaktadır. Böyle çalışmalar edebiyatı psikolojiye indirgezmez. Tam tersine, romanların aile, tarih, toplum ve benliğin oluşumu hakkında taşıdığı ilişki bilginisi daha görünür kılar.

Son olarak *Bir Mülkiyet Kalesi*'nin biyografik yoğunluğu ve ölüm sonrası yayımlanmış olması, yorumlayıcı ihtiyat gerektirmiştir. Roman ne Kemal Tahir'in hayatını şeffaf biçimde veren bir belgeye ne de kişisel ve tarihsel izlerinden arındırılmış kapalı bir kurmaca dünyaya indirgenebilir. Gücü bu iki uç arasındaki alandadır. Aile, mülkiyet, babalık ve çocukluk burada hem edebî biçim hem tarihsel deneyimin basıncı içinden konuşur. Bu nedenle roman kendi dönemini aşar. Kriz zamanlarında ailelerin kırılmalara malzemelerle güvenlik, haysiyet ve gelecek kurma çabasına dair kişisel bir hissedişten uzanarak daha geniş bir insanlık durumuna temas eder.

Finansman Beyanı	Bu araştırma; kamu, ticari veya kâr amacı gütmeyen sektörlerdeki fon kuruluşlarından herhangi bir hibe almamıştır.
Çıkar Çatışması Beyanı	Yazar; bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayımlanmasıyla ilgili olarak herhangi bir muhtemel çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.
Yazar Katkısı	Bu makale tek yazarlıdır. Kavramlaştırma, metodoloji, araştırma, yazım ve düzenleme süreçlerinin tamamı yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.
Etik Kurul Onayı	Bu çalışma, birincil veri toplama (anket, görüşme, deney vb.) içermediğinden etik kurul onayı gerektirmemektedir.
Funding Statement	This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.
Declaration of Interests	The author declares that there is no conflict of interest regarding the research, authorship, and/or publication of this article.
Author Contributions	This is a single-authored article. Conceptualization, methodology, investigation, writing, and editing were all carried out by the author.
Ethics Approval	This study did not involve primary data collection (surveys, interviews, experiments, etc.) and therefore did not require ethics committee approval.

Kaynakça / References

- Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. Jason Aronson.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment* (2nd ed.). Basic Books. (Original work published 1969)
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 589–597. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>

- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In R. M. Lerner & W. Damon (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 1. Theoretical models of human development* (6th ed., pp. 793–828). Wiley.
- Bruner, J. (1986). *Actual minds, possible worlds*. Harvard University Press.
- Bruner, J. (1990). *Acts of meaning*. Harvard University Press.
- Cole, M. (1996). *Cultural psychology: a once and future discipline*. Harvard University Press.
- Cox, M. J., & Paley, B. (1997). Families as systems. *Annual Review of Psychology*, 48, 243–267. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.48.1.243>
- Dupuis, A., & Thorns, D. C. (1998). Home, home ownership and the search for ontological security. *The Sociological Review*, 46(1), 24–47. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.00088>
- Elder, G. H., Jr. (1998). The life course as developmental theory. *Child Development*, 69(1), 1–12. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1998.tb06128.x>
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: Selected essays*. Basic Books.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- Kayalı, K. (2010). *Bir Kemal Tahir kitabı: Türkiye'nin ruhunu aramak*. İthaki Yayınları.
- Kohut, H. (1971). *The analysis of the self: A systematic approach to the psychoanalytic treatment of narcissistic personality disorders*. International Universities Press.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Masten, A. S. (2014). *Ordinary magic: Resilience in development*. The Guilford Press.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Harvard University Press.
- Moran, B. (2016). *Türk romanına eleştirel bir bakış 2: Sabahattin Ali'den Yusuf Atılgan'a*. İletişim Yayınları.
- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. Oxford University Press.
- Sameroff, A. (2010). A unified theory of development: A dialectic integration of nature and nurture. *Child Development*, 81(1), 6–22. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01378.x>
- Tahir, K. (2011). *Bir mülkiyet kalesi* (6. basım.). İthaki Yayınları. (Orijinal çalışma 1977'de basıldı.)
- Tahir, K. (2022). *Bir mülkiyet kalesi*. Ketebe Yayınları. (Orijinal çalışma 1977'de basıldı.)
- Ungar, M., & Theron, L. (2020). Resilience and mental health: How multisystemic processes contribute to positive outcomes. *The Lancet Psychiatry*, 7(5), 441–448. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(19\)30434-1](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(19)30434-1)
- Ungar, M., Theron, L., Murphy, K., & Jefferies, P. (2021). Researching multisystemic resilience: A sample methodology. *Frontiers in Psychology*, 11, Article 607994. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.607994>
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Walsh, F. (2016). *Strengthening family resilience* (3rd ed.). The Guilford Press.
- Winnicott, D. W. (1965). *The maturational processes and the facilitating environment: Studies in the theory of emotional development*. International Universities Press.
- Winnicott, D. W. (1971). *Playing and reality*. Tavistock Publications.
- Yıldız, T. (2025). *Yeni bir bilinç inşa etmek*. Ketebe Yayınları.
- Yıldız, T. (2026). Concepts in motion: Toward a relational ontology of concepts. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 60, Article 9. <https://doi.org/10.1007/s12124-026-09976-1>